

Na de dreun (10)

De PvdA na 15 mei

RUUD KOOLE

De zeer teleurstellende uitslagen van de verkiezingen van 6 maart en 15 mei nopen tot reflectie over de oorzaken ervan en tegelijk tot inhoudelijke en organisatorische veranderingen. Het eerste behoeft niet volledig te zijn afgerond om met het tweede te beginnen.

Het is moeilijk nu een afgerond oordeel te vellen over de oorzaken van de electorale dreun die de PvdA heeft gekregen. Zowel structurele als incidentele redenen zijn van belang. Zo moeten ook factoren die buiten de PvdA liggen, alsmede interne oorzaken in de beschouwing worden betrokken.

Electorale ontwikkelingen in andere Europese landen wijzen op belangrijke structurele oorzaken. De Westeuropese verzorgingsstaten, opgebouwd in een periode waarin nationale staten veruit de belangrijkste politieke actoren waren, worden uitgedaagd door grensoverschrijdende ontwikkelingen. Globalisering en daarmee verwante migratiestromen roepen de vraag op in hoeverre de nationale staten en hun regeringen nog in staat zijn de nationale verzorgingsstaatarrangementen in stand te houden. De Europese eenwording en het vrije verkeer van kapitaal, goederen en personen roepen diezelfde vraag op, ook al heeft Milward in zijn beroemde boek *The European Rescue of the Nation State* geopperd dat die verzorgingsstaat juist vanwege de toegenomen internationalisering alleen door Europese integratie gered kon worden. Maar die transformatie van de Europese verzorgingsstaten gaat gepaard met frictieproblemen, soms hele grote.

Over de auteur Ruud Koole is voorzitter van de Partij van de Arbeid.

Wie mag er bijvoorbeeld gebruik maken van de nationale verzorgingsstaatarrangementen? Waar het vroeger tamelijk eenvoudig was om te antwoorden dat alleen de staatsburgers daarvoor in aanmerking komen, ligt dat tegenwoordig veel complexer. Ingezetenen horen daar ook bij. Maar hoe zit het met nieuwkomers, met personen die hier tijdelijk verblijven, met mensen die hier via gezinshereniging zijn gekomen, met illegaal in Nederland verblijvenden? Nieuwe concepten van 'burgerschap' zijn nodig. Daar is in de wetenschap zeker al veel over nagedacht (o.a. Van Gunsteren), maar het toepassen van nieuwe concepten in de complexe maatschappelijke werkelijkheid die nu eenmaal geen *tabula rasa* is, is niet eenvoudig.

De migratie doet de samenleving veranderen in een multiculturele samenleving, maar ook dat gaat niet zonder problemen. Veel nieuwkomers, maar zeker niet alle, beginnen hun verblijf in Nederland op de lagere treden van de sociaal-economische ladder. Dat heeft onder meer tot gevolg dat zij tamelijk eenzijdig gehuisvest zijn in wijken waar de huisvesting voor hen nog betaalbaar is. Voor de oorspronkelijke bewoners in die wijken betekent dit een enorme verandering van hun leefwereld. Dat brengt ook voor hen grote onzekerheid met zich mee, zeker wanneer de taalbarrière het moeilijk maakt om met elkaar te communiceren. En zonder communicatie sluiten de verschillende bevolkingsgroepen zich op in hun eigen culturele wereld. De oorspronkelijke bewoners die het zich kunnen permitteren vertrekken naar wijken die qua samenstelling van de bevolking lijken op hoe hun oorspronkelijke wijk er vroeger uitzag. De economische wel-

67

Na de dreun Ruud Koole *De PvdA na 15 mei*

vaart versterkte dit proces. Dit proces heeft zich, ook in Nederland, in een razend tempo voltrokken.

De PvdA heeft dit proces en de snelheid waarmee het gepaard ging onvoldoende voorzien en van adequate antwoorden voorzien. Erkenning van deze frictieproblemen die de 'oude Nederlanders' ervaren, naast de aandacht voor problemen waarmee 'nieuwe Nederlanders' worden geconfronteerd, is een eerste noodzakelijke stap om het vertrouwen van grote groepen kiezers terug te winnen.

VERVAGENDE NORMEN EN WAARDEN

De verzorgingsstaat staat ook onder druk van maatschappelijke ontwikkelingen als de vergrijzing van de bevolking. Een steeds groter beroep op zorgvoorzieningen, die bovendien zoveel mogelijk zijn toegesneden op de individuele behoeftes van de zorgvragers, vraagt om een enorme krachtsinspanning. Daar is overigens al wel het een en ander aan gedaan in de vorige kabinetperiodes, mede door toedoen van PvdA-bewindspersonen. Dat moet niet worden weggeschoven. Dat neemt niet weg dat ook hier de problemen die er zijn voluit moeten worden erkend. Te lange wachtlijsten blijven een doorn in het oog. Onorthodoxe methoden moeten worden toegepast om die wachtlijsten terug te dringen, waarbij vooral onnodige bureaucratie moet worden bestreden. Doel en voorwaarde is dat de toegankelijkheid van de gezondheidszorg voor iedereen gewaarborgd blijft.

68 Datzelfde geldt voor de veiligheid. Onveiligheid moet ook als een sociaal probleem worden gezien. Oudere mensen die de straat niet meer op durven, verliezen het contact met de samenleving. Mensen die vaak op andere terreinen ook al in een achterstandsituatie verkeren, wonen soms in buurten waar men zich niet veilig voelt. Veiligheid moet er voor iedereen zijn, op straat, op school, in de trein, in het voetbalstadion, overall. Ook dat vereist een grote krachtsinspanning, niet alleen van de overheid, maar van de samenleving als geheel. De overheid treft repres-

sieve maatregelen waar nodig, en preventieve waar mogelijk.

Het probleem van onveiligheid heeft indirect te maken met de veranderingen van de verzorgingsstaat. De uitbouw van de verzorgingsstaat in de jaren zestig en zeventig ging gepaard met de ontzuiling. Burgers kwamen losser te staan van de zuilen en daarmee ook van normen en waardenproducerende instellingen binnen die zuilen. Dat is terecht door velen als een bevrijding ervaren. Niet dat de normen en waarden verdwenen, maar zij werden niet meer zo dwingend opgelegd door traditionele organisaties. De reproductie van normen en waarden kwam vooral bij het gezin of het individu zelf te liggen, die overigens konden teruggrijpen op een *acquis* van normen en waarden dat in de samenleving nog steeds aanwezig was. De herinnering aan dat *acquis* vervaagde naarmate de tijd vorderde. Veel kwam nu uitsluitend bij het gezin of het individu te liggen, die echter steeds meer blootgesteld werden (bijvoorbeeld door de televisie) aan andere inzichten en ideeën. Het postmodernisme in de filosofie en de wetenschap legitimeerde een extreem waardenrelativisme (*anything goes*).

Het is er voorwaar niet eenvoudiger op geworden om als burger je weg te vinden in het woud van normen en waarden. Het is dan gemakkelijk om te roepen dat we terug moeten naar de situatie van een Nederlands dorp in de jaren vijftig. Maar dat is de kop in het zand stecken voor allerlei belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen die sindsdien hebben plaatsgevonden. De PvdA staat hier voor de opdracht om, rekening houdend met die veranderingen, wegen te vinden die burgers beter in staat stellen hun weg te vinden en tegelijk de samenhang in de samenleving vergroten.

MAATSCHAPPELIJKE ORIËNTATIE

Het ontbreken van een adequaat antwoord op deze structurele ontwikkelingen heeft zeker bijgedragen aan de verkiezingsdebacles dit voorjaar. Maar zoals gezegd, ook andere factoren spelen waarschijnlijk een rol: de inzet van de lijst-

Na de dreun Ruud Koole De PvdA na 15 mei

trekker en andere kandidaten, de gekozen strategie ten opzichte van andere partijen, de organisatie van de campagne, het feit dat de PvdA twaalf jaar aan de regering heeft deelgenomen, het optreden van andere 'prominente' PvdA-ers in de media, het verwijt tegen de 'gevestigde partijen' dat zij een technocratisch, gesloten bolwerk vormen, etc. Een precieze weging van alle factoren is ondoenlijk, maar het moet wel mogelijk zijn om de komende tijd een ordening aan te brengen, waaruit lessen voor de toekomst getrokken kunnen worden.

Wat nu al vaststaat is dat er een scherpere maatschappelijke oriëntatie van de PvdA nodig is. Gelukkig hebben veel kiezers wel hun stem aan de PvdA gegeven, maar de PvdA is er niet genoeg in geslaagd om alle mensen voor wie wij willen opkomen en die het sociaal-democratische ideaal van een solidaire samenleving met ons delen, ervan te overtuigen hun stem op de PvdA uit te brengen. Geprobeerd moet worden hun vertrouwen terug te winnen. Daarom moet de partij de vernieuwing versterkt doorzetten, zowel inhoudelijk en organisatorisch, als wat betreft de politieke stijl en cultuur van onze bestuurders en volksvertegenwoordigers.

Inhoudelijk zal de PvdA meer dan tot nog toe belangrijke maatschappelijke veranderingen als gevolg van bijvoorbeeld migratie, vergrijzing en globalisering moeten verwerken in sociaal-democratische standpunten die aansluiten bij de problemen die kiezers in wijken, dorpen en steden ervaren. Die problemen moeten worden herkend en erkend. Door middel van open gedachtevorming, een onorthodoxe aanpak en zonder taboe's, maar steeds op basis van de beginselen van gelijkwaardigheid van mensen en solidariteit tussen mensen, zal geprobeerd worden het vertrouwen van de kiezers in sociaal-democratische politiek weer sterker te maken.

De vernieuwing moet ook zichtbaar worden in de personele samenstelling van fracties en partijorganen. Een eerste stap is om op korte termijn via een ledenraadpleging de nieuwe politieke leider van de partij aan te wijzen. De opstel-

ling van de kandidatenlijst voor de Tweede Kamer in 2005 (of vroeger wanneer er eerder verkiezingen worden uitgeschreven) zal sowieso op een opener wijze moeten plaatsvinden.

PvdA-ers leggen hun oor te luisteren bij wat er leeft onder de kiezers, onderhouden regelmatig contact met de mensen in de wijken en bewoners-organisaties, proberen samen met hen oplossingen te vinden voor problemen en leggen in duidelijke taal uit welke standpunten de partij inneemt. Het rekruteren van volksvertegen-

Erkenning van de frictieproblemen die de 'oude Nederlanders' ervaren, naast aandacht voor problemen waarmee 'nieuwe Nederlanders' worden geconfronteerd, is een eerste noodzakelijke stap om het vertrouwen van grote groepen kiezers terug te winnen.

woordigers en bestuurders die naar buiten zijn gericht, die goede contacten onderhouden met kiezers en partijleden, die open staan voor ideeën en kritiek en die vol overtuiging en enthousiasme de sociaal-democratische idealen proberen om te zetten in duidelijke oplossingen, heeft een hoge prioriteit.

In de partijorganisatie is de invloed van partijleden van groot belang. Het proces dat een jaar geleden is ingezet met het rapport 'Politiek is mensenwerk' wordt versneld doorgezet. Van de rijke maatschappelijke ervaringen van leden moet meer gebruik worden gemaakt. Partijleden zijn onze ambassadeurs onder de kiezers. Contac-

Na de dreun Ruud Koole *De PvdA na 15 mei*

ten met kiezers, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en de academische wereld moeten veel regelmatig plaatsvinden. Pas dan zal de PvdA weer door meer kiezers worden beschouwd als een partij die midden in de samenleving staat.

Het is aan het partijbestuur om deze scherpere maatschappelijke oriëntatie van de PvdA aan te jagen. Maar dit proces kan pas slagen als het van onderop in de partij wordt gesteund. Definitieve oplossingen kunnen zo snel na 15 mei nog niet worden gegeven. Wel kan een richting worden aangegeven waarin de PvdA zich de komende tijd moet ontwikkelen. Daarbij moeten wij niet weglomen van het vele dat in de afge-

lopen jaren door de regeringsdeelname van de PvdA is bereikt. Evenmin moeten wij tekort doen aan de grote inzet van allen die in deze campagne actief zijn geweest (partijleden, afdelingen, vrijwilligers, kandidaten, partijbureau, persoonlijke assistenten, campagneteam).

Maar de uitslag noopt tot kritische bezinning over koers, organisatie, personele invulling en campagnestrategie. Wij zullen de hand in eigen boezem moeten durven steken. Maar dat *kan* ook omdat het geloof in onze idealen en het vertrouwen in de veerkracht van onze partij ongebroken zijn.

PvdA-bestuur verzamelt reacties

Veel mensen in en om de Partij van de Arbeid reageren op de dramatische verkiezingsuitslag van 6 maart en 15 mei. Dat gebeurt op de speciale regionale ledenbijeenkomsten die in juni worden georganiseerd, maar ook via schriftelijke reacties.

De bijdragen die het partijbestuur ontvangt, bestaan uit analyses van de verkiezingsuitslag en ideeën voor inhoudelijke en organisatorische vernieuwing van de PvdA.

Het partijbestuur is voornemens om al deze bijdragen te bundelen en een samenvatting en aanbevelingen te maken. Hiervoor wordt een werkgroep ingesteld die eind augustus zal rapporteren.

U wordt van harte uitgenodigd om uw inbreng te leveren.

U kunt deze voor 1 juli 2002 inzenden naar PvdA, Postbus 1310,
1000 BH Amsterdam, t.a.v. M. Juffermans of email
mjuffermans@pvda.nl